

**DOI : 10.5281/zenodo.1038870**

**УДК 338.48(477)**

*Майстро С. В., д.держ.упр., проф. НУЦЗУ, м. Харків,  
Батур Ю. Г., к.е.н., доц. НУЦЗУ, м. Харків*

*Maystro S., doctor of sciences of state administration, head of the department of public administration for civil defence, National university of civil defence of Ukraine, Kharkiv,*

*Batyr Yu., PhD of Economic Sciences, associate professor, National university of civil defence of Ukraine, Kharkiv*

## **ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ**

## **STATE REGULATION AND PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT OF THE TOURIST INDUSTRY IN UKRAINE**

*В роботі розкрито сутність туристичної індустрії у світі та особливості її функціонування в Україні, наведено аналіз наявного історико-культурного потенціалу з визначенням перспектив розвитку іноземного туризму в Україні. Виявлено недоліки функціонування національного туристичного бізнесу, узагальнено фактори та аспекти державного регулювання галуззю, одними з яких є стимулювання розвитку культурного туризму в Україні за допомогою державних програм розвитку краєзнавства та історико-культурної спадщини, розвиток місцевого виду туризму, інфраструктури, сумісних з туризмом сфер економіки і зовнішнього туризму.*

**Ключові слова:** державне управління, туризм, туристична індустрія, іноземний туризм, інфраструктура туристичного бізнесу.

*In work the essence of the tourist industry in the world and feature of its formation and functioning in Ukraine is disclosed, the analysis of the available historical and cultural potential with determination of perspectives of development of foreign tourism is provided in Ukraine. Shortcomings of functioning of national travel business, generally factors and aspects of state regulation are revealed by the industry, one of which is stimulation of development of cultural tourism in Ukraine by means of state programs of development of study of local lore and historical and cultural heritage, development of a local type of tourism, the infrastructure compatible to tourism of the industries of economy and external tourism.*

**Keywords:** public administration, tourism, tourist industry, foreign tourism, infrastructure of travel business.

**Постановка проблеми.** У більшості країн світу державна туристична політика впроваджується безпосередньо через центральні органи виконавчої влади, національні туристичні організації, інші інститути, а також опосередковано за допомогою правових важелів підтримки туристичної інфраструктури та міжнародної політики. Туристична політика має характерні риси загальної політики держави. Разом із тим, існують і деякі специфічні фактори, що впливають на її формування: природні умови країни, розвиненість транспортної індустрії, соціальні фактори (умови життя людей, система відпусток); фактори, пов'язані зі створенням економічної основи для розвитку туризму (стабільні валютно-фінансові, зовнішньоекономічні відносини); правові фактори [1; 5; 8].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблемам управління, становлення та функціонування туристичної індустрії присвячено праці багатьох вітчизняних вчених (С. Домбровська [5], В. Василюха [4], Д. Бурак [3], А. Бакурова, А. Діденко [1], М. Барна [2] та ін.). Автори розглядають різні аспекти суті, функцій та особливостей ринку туристичних послуг. Поряд з тим не до кінця розкритими залишаються питання особливостей управління, організації та розвитку туристичної індустрії в Україні.

**Постановка завдання.** Ефективне державне регулювання потребує наукового та методичного забезпечення. Незважаючи на активізацію дослідницьких зусиль, спрямованих на аналіз проблем туризму, певні аспекти державного регулювання цієї галузі залишаються недостатньо розробленими. Бракує робіт, присвячених як теоретичному осмисленню зазначених питань, так і розробці науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо державного регулювання туристичної галузі на національному, регіональному та місцевому рівнях. Вироблення стратегії розвитку туристичної галузі й створення умов для її ефективного впровадження є складним завданням. Для успішного його вирішення, запобігання політичним помилкам доцільно проаналізувати існуючий стан галузі, визначити недоліки в управлінні її функціонування та визначити пріоритетні заходи із стимулювання розвитку.

**Виклад основного матеріалу.** Індустрія туризму сьогодні є однією з найбільших високоприбуткових і найбільш динамічних галузей економіки, у якій зайнято понад 130 млн. осіб, тобто кожен шістнадцятий працівник у світі. На частку туризму припадає 10% світового валового національного продукту, 11% міжнародних інвестицій. У світі туристична індустрія вважається однією з найприбутковіших галузей і з кожним роком її вплив на економіку посилюється. Туризм є одним з найважливіших секторів економіки в Європі. Так, 55% світового ринку туризму припадає на європейські країни. Туризм складає 5,5% ВВП ЄС (від 3 до 8% в окремих державах). За даними Всесвітньої туристичної організації, щорічно подорожує більше 800 млн. Чоловік. Примітним є те, що більш ніж в 40 країнах світу туризм є основним ланкою надходжень національного бюджету, а в 70 - однією з трьох статей. Приклад, в Іспанії частка прибутків від іноземного туризму в загальній сумі

надходжень від експорту товарів та послуг складає 35%, на Кіпрі і в Панамі - понад 50%, на Гаїті - більш ніж 70%. За оцінками Всесвітньої туристичної організації частка культурного туризму до 2020 р. складатиме 25% від загальних показників світового туризму. Тому протягом багатьох років туризм розглядався як галузь, яка стимулює місцеву економіку, що підвищує добробут і впливає на якість і рівень життя населення країни. [2].

У європейських країнах депресивні регіони розглядають культурну спадщину і культурний туризм як джерело розвитку. Інтеграція окремих пам'яток культурної спадщини в туристичну мережу стимулює затвердженню окремих програм реставрації, відкриття нових музеїв, ресторанів з традиційною кухнею, обладнання місцевими жителями гостьових кімнат для туристів. Для країн Європи є характерним рекламування власної культурної спадщини по телебаченню і радіо, стимулювання зацікавленості, проведення маркетингових досліджень різних цільових груп, використання новітніх технологій, зокрема надання можливості віртуального знайомства з пам'ятками культури.

Україна має значний потенціал для розвитку в'їзного і внутрішнього культурного туризму. На державному обліку в Україні перебуває понад 130 тис. пам'яток, серед яких: 57206 - пам'ятки археології (418 з яких національного значення), 51364 - пам'ятки історії (147 - національного значення), 5926 - пам'ятки монументального мистецтва (45 - національного значення), 16293 - пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (3541 - національного значення). Функціонує 61 історико-культурний заповідник, 13 з яких мають статус національних. До Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО включено: Софійський собор з архітектурним ансамблем, Києво-Печерську лавру в м. Києві, історичний центр м. Львова. Проте 70% об'єктів культурної спадщини перебуває в незадовільному стані, при цьому кожний десятий об'єкт в аварійному, та потребує проведення робіт з реставрації або реконструкції, облаштування для туристичних відвідувань [7].

В Україні є приклади великих проектів культурного туризму і місць історичної, культурної пам'яті, до яких відноситься Національний історико-культурний заповідник "Гетьманська столиця", Культурно-мистецький та музейний комплекс "Мистецький Арсенал", Національний заповідник "Хортиця", Державна національно-культурна програма "Золота підкова Черкащини". Проте в Україні не в повній мірі використовується історико-культурна спадщина для формування спільної ідентичності, консолідації громадян різних регіонів, формування позитивного іміджу держави.

Туризм в Україні може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів, засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення, засобом ознайомлення з історико-культурною спадщиною та сьогоденням українського народу і держави.

Слід відмітити, що у 2016 році кількість громадян України, що виїздили до інших держав як туристи склала 2250,1 тис. чол., а громадяни інших країн світу, які заїздили до України як туристи становили всього 33,7 тис. чол., що в 5 разів менше порівняно з 2013 роком (232,3 тис.чол.), та в 10 разів – проти 2003 року (590,6 тис.чол.) [6, 9].

Не дивлячись на це, пріоритетним видом туризму для України залишається іноземний (в'їзний) як вагомий чинник поповнення валютними надходженнями державної скарбниці та створення додаткових робочих місць. Нині Україна має понад 4,5 тис. закладів розміщення туристів і відпочиваючих на 620 тис. місць, але більшість з них потребують модернізації та реконструкції відповідно до міжнародних стандартів. Крім того, підтримання в належному стані потребують і рекреаційні зони, пам'ятки культури та архітектури України, нині об'єкти туристичних чи екскурсійних послуг [5, с. 49].

На тлі бурхливого розвитку світового туризму закономірно постає питання про роль України на світовому ринку туристичних послуг. Слід зазначити, що об'єктивно вона має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: особливості географічного положення та рельєфу, сприятливий клімат, багатство природного, історико-культурного та туристично - рекреаційних потенціалів. Сьогодні українські громадяни є своєрідними інвесторами зарубіжних країн, яка є одним з наболілих питань всієї туристичної галузі. Адже туризм, за розрахунками фахівців, лише у вигляді податків міг би щороку приносити в державну скарбницю до 4 млрд. дол.

Державне управління туристичної галузі слід розглядати як сукупність форм і методів цілеспрямованого пливу органів державної влади на розвиток туристичної галузі й створення умов для ефективної співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування та приватного сектора щодо розвитку туризму через різні механізми, а саме: адміністративні, організаційні, економічні, правові, екологічні тощо [5, с. 43].

Ситуація, яка склалася в туристичній сфері останнім часом, вимагає активного пошуку засобів подолання кризових явищ та інтенсифікації виробництва туристичного продукту, із забезпеченням його якості.

Фактори, які спричиняють розвиток іноземного туризму, не адекватні природно-ресурсному, історико-архітектурному та рекреаційному потенціалу України. Основними з галузевих факторів є такі:

- недостатній рівень розвитку мережі і об'єктів туристичної;
- поганий стан українських доріг;
- відсутність системи дій по виведенню туристичного продукту України на світовий ринок;
- низький рівень обслуговування, зумовлений загальною кваліфікацією працівників області та їх підготовки і навчання [1].

В Указі Президента України "Про Основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року" туризм повинен стати одним з джерел поповнення державного та місцевих бюджетів, тому необхідно визначити проблеми ро-

боти туристичної галузі та розглянути основні напрями по їх вирішенню [8].

В роботі туристичної галузі можна виділити наступні проблеми, що стримують її розвиток:

- відсутність розгалуженої системи інформаційно-рекламного забезпечення діяльності галузі та туристичних представництв за кордоном;
- відсутність цивілізованих умов перетину кордону та несприятливий візовий режим для іноземних туристів;
- податкове законодавство, що не сприяє вкладенню інвестицій в інфраструктуру туризму та санаторно-курортний комплекс;
- різновідомча підпорядкованість туризму та санаторно-курортного комплексу;
- недоліки в системі регіонального управління;
- проблема тіньової економіки;
- необхідність передання частини повноважень органам місцевого самоврядування [4].

Для удосконалення рекреаційно-туристичної діяльності велике значення має інформація про навколишнє середовище, яке включає демографічні, науково-технічні, політико-правові, соціально-культурні, природні та економічні фактори. До того ж усі фактори макро- та мікросередовища взаємопов'язані і взаємообумовлені. Тому всі дані повинні бути зосереджені у відповідних інформаційних центрах, об'єднаних в єдину інформаційну систему. Ця система повинна бути повна, зрозуміла у використанні та загальнодоступна [3].

**Висновки.** Отже, підсумовуючи все вищенаведене, можна з упевненістю стверджувати, що в галузі туризму проблемним сьогодні є неефективне та нераціональне використання відповідних ресурсів, відсутність розвиненої інфраструктури, низька якість обслуговування, відсутність якісної реклами та глибинної інформації про готелі, санаторії, тури по країні та послуги, які надаються на світовому ринку, значне податкове навантаження тощо.

В умовах кризи, коли дуже високим є психологічне навантаження та обмеженість сімейного бюджету, необхідно розвивати місцеві види туризму, які є більш дешевими та можуть дати поштовх для розвитку, як сумісних з туризмом сфер економіки, так і зовнішнього туризму.

Одним з інструментів стимулювання розвитку культурного іноземного туризму в Україні і формування загальнонаціональної ідентичності можуть стати державні програми: Програма розвитку краєзнавства на період до 2025 р., Стратегія розвитку туризму і курортів на 2016-2020 рр. і власні програми обласних, районних та міських державних адміністрацій. Проте у довгострокових програмах і стратегіях не надається належної уваги розвитку культурного туризму як чинника сталого розвитку регіонів через відродження пам'яток історії та культури, традиційної народної культури, народних промислів та ремесел. Культурний туризм слід розвивати в Україні як складову використання національної культурної спадщини та розглядати як один з ос-

новних засобів пізнання власної країни, формування гордості за її культурні надбання та розвитку міжнародного співробітництва із застосуванням досвіду підтримки культурного туризму в країнах Європи в цілому.

### Список використаних джерел

1. Бакурова А.В. Основні проблеми туристичної галузі / А.В. Бакурова, А.В. Діденко // Проблеми формування нової економіки XXI століття: матер. І Міжнар. наук.-прак. Інтернет-конференції. – Львів, 2011. – С.89-94.

2. Барна М.Ю. Концептуальні підходи до розвитку культурного туризму / М.Ю. Барна // Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції: матер. наук. конф. (11-12.05.2017 р.). – Львів: ЛТЕУ, 2017. – С. 62–64.

3. Бурак Д.І. Особливості функціонування системи туристичного бізнесу / Д.І. Бурак // Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами – Луцьк: Луцький НТУ, 2016. – Ч. 3. – С. 82–84.

4. Василюха Н.В. Особливості та сучасні аспекти функціонування ринку туристичних послуг / Н.В. Василюха, І.М. Мельник // Торгівля, комерція, підприємництво, 2011. – Вип. 13. – С. 122–125.

5. Домбровська С.Н. Державне регулювання туристичної галузі України: монографія / С.Н. Домбровська, О.М. Білотіл, А.Л. Помаза-Пономаренко. – Х. : НУЦ-ЗУ, 2016. – 196 с.

6. Количество иностранных туристов в Украину сократилось в 15 раз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vesti-ukr.com/strana/147335-kolichestvo-inostrannyh-turistov-v-ukraine-sokratilos-v-15-raz>.

7. Кузьмук О. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності [Електронний ресурс] / О. Кузьмук. – Режим доступу: [http://tourlib.net/statti\\_ukr/kuzmuk.htm](http://tourlib.net/statti_ukr/kuzmuk.htm).

8. Про Основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 10.08.1999 № 973/99. – Режим доступу: [www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).

9. Туристична діяльність в Україні: Статистичний бюлетень / Від. за вип. О.О. Кармазева. – К. : Державна служба статистики, 2017. – 76 с.

### References

1. Bakurova, A. V. and Didenko, A. V. Main problems of the tourist industry. "Problems of Forming of New Economy of the 21st Century." 2011, pp. 89–94. Print.

2. Barn, M. Yu. Conceptual approaches to development of cultural tourism. "Urgent Problems of Economy and Trade in Modern Conditions of European Integration." 2017. pp. 62-64. Print.

3. Burak, D. I. "Features of functioning of system of travel Business." *Urgent problems of management of social and economic systems* 3 (2016): 82-84. Print.

4. Vasilikh, N. V. and Melnik, I. M. "Features and modern aspects of the functioning of the tourist services market." *Trade, Commerce, Entrepreneurship* 13 (2011): 122-125. Print.

5. Dombrovskaya, S. N., Bilotil, O. M. and Pomaza-Ponomarenko, A. L. *State regulation of the tourist industry of Ukraine*. Kharkiv: NUTsZU, 2016. Print.

6. "The number of foreign tourists to Ukraine was reduced in 15 time." Web. Sept.

2017. <<http://vesti-ukr.com/strana/147335-kolichestvo-inostrannyh-turistov-v-ukraine-sokratilos-v-15-raz>>.

7. Kuzmuk, A. "Cultural tourism as instrument of forming of national identity." Web. Sept. 2017. <[http://tourlib.net/statti\\_ukr/kuzmuk.htm](http://tourlib.net/statti_ukr/kuzmuk.htm)>.

8. Ukraine. The President of Ukraine. *About the Main directions of tourism development in Ukraine*. N.p., 10 Aug. 1999. Web. Sept. 2017. <[www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)>.

9. Karmazev, A. A. *Tourist activity in Ukraine: Statistical bulletin*. Moscow: Public service of statistics, 2017. Print.

---

---

DOI : 10.5281/zenodo.1038886

УДК 338.23:628.47(043.3)

*Мельниченко О. А., д.держ.упр., проф., ХНМУ, м. Харків,  
Радькова О. С., магістр, КОУ ПФУ м. Харків, м. Харків*

*Melnychenko O., Doctor of Sciences in Public Administration, Full  
Professor, Full Professor of public health and healthcare management, Kharkiv  
National Medical University, Kharkiv,  
Radkova O., Master of Public Administration, Main Specialist of Public  
Appeals Department, Kyivsky Associated Administration of Pension Fund of  
Ukraine in Kharkiv, Kharkiv*

**МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ  
ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ:  
УЗАГАЛЬНЕННЯ НАДБАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ**

**METHODS AND TOOLS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF SOLID  
DOMESTIC WASTE HANDLING: GENERALIZING ACHIEVEMENTS  
OF UKRAINIAN SCIENCE**

*Проаналізовано зміст публікацій вітчизняних науковців, присвячених публічному управлінню у сфері поводження з твердими побутовими відходами. Узагальнено існуючі методи та засоби публічного управління у цій сфері.*

**Ключові слова:** *публічне управління, методи, засоби, поводження, тверді побутові відходи.*

*The content of publications of national scientists devoted to public management in the field of solid household waste management is analyzed. The existing methods and tools of public administration in this area are generalized.*

**Keywords:** *public administration, methods, tools, handling, solid domestic waste.*